

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ ในฐานะเป็นแหล่งรายได้จากนักท่องเที่ยว เป็นผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนเป็นมูลค่านับแสนล้านบาท ดังจะเห็นได้จากปี 2539 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศไทยทั้งสิ้น จำนวน 7,192,145 คน ทำรายได้ให้กับประเทศประมาณ 219,364 ล้านบาท ซึ่งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539)

สำหรับการท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ มีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น วัดศรีโคมคำ (วัดพระเจ้าตนหลวง) หอวัฒนธรรม วัดนาลโย หมู่บ้านไทลื้อ หมู่บ้านชาวเขาเผ่าเย้าปางปูเลาะ หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น กว๊านพะเยา น้ำตกจำปาทอง น้ำตกผาแดง วนอุทยานบ้านถ้ำ อ่างเก็บน้ำแม่ปืม อุทยานแห่งชาติ ดอยหลวง อุทยานแห่งชาติคอยภูนาง อุทยานแห่งชาติภูซาง เป็นต้น

ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถานที่สำคัญอยู่หลายแห่ง ทั้งในเขตอำเภอเมืองและอำเภอใกล้เคียง อีกทั้งจังหวัดพะเยายังมีงานประเพณีที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ในขณะที่สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ก็ได้มีการพัฒนาให้มี ความสะดวกสบายมากขึ้น จึงทำให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนจังหวัดพะเยามากขึ้นทุกปี อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการท่องเที่ยวจังหวัดพะเยาขึ้นอยู่กับภาวะการท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนบนของประเทศเป็นหลัก ดังนั้นการท่องเที่ยวจังหวัดพะเยา พอสรุปได้ดังนี้

มีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น วัดศรีโคมคำ (วัดพระเจ้าตนหลวง) หอวัฒนธรรม วัดนาลโย หมู่บ้านไทลื้อ หมู่บ้านชาวเขาเผ่าเย้าปางปูเลาะ หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น กว๊านพะเยา น้ำตกจำปาทอง น้ำตกผาแดง วนอุทยานบ้านถ้ำ อ่างเก็บน้ำแม่ปืม อุทยานแห่งชาติ ดอยหลวง อุทยานแห่งชาติคอยภูนาง อุทยานแห่งชาติภูซาง เป็นต้น

ในปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดเป็นอย่างมาก ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบันมีนโยบายการส่งเสริมหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งและการมีรายได้ให้กับประชาชนที่

อยู่ในตำบลนั้น ๆ ซึ่งในอำเภอเมืองพะเยา โดยเฉพาะตำบลบ้านสันป่าม่วง บ้านสาง และบ้านแม่ใส มีหนึ่งตำบล ผลิตภัณฑ์คือบ้านจิวเหนือ ตำบลบ้านสาง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีการแกะสลักหินทราย ซึ่งแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดรายได้นอกเหนือไปจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ดังกล่าวแล้ว คือ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการนำนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวจังหวัดพะเยา ให้ได้เข้าเยี่ยมชมชุมชน ศึกษาดูงาน การทำผลิตภัณฑ์ในหมู่บ้านดังกล่าว พร้อมทั้งซื้อผลิตภัณฑ์เป็นของฝากจากเมืองพะเยาเมื่อเดินทางกลับ

การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการและอนุรักษ์อาชีพที่ชุมชนได้ร่วมมือกันผลิต ได้ส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับชุมชน การสลักหินทราย การสลักพระพุทธรูปและการทำครกหิน ถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นเอกลักษณ์พิเศษของชุมชน

แสดงถึงศักยภาพเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะ ศึกษาถึงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเอกลักษณ์พิเศษของชุมชนบ้านจิวเหนือ ตลอดจนความร่วมมือของคนในชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอเมือง จังหวัดพะเยาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านจิวเหนือ
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแบบทางด้านการรับรู้ของบุคคลที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังกล่าว ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัยดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศและกายภาพต่อ โครงสร้างสิ่งแวดล้อม
2. แนวคิดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศและกายภาพต่อโครงสร้างสิ่งแวดล้อม

ชุมชนที่การอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น เช่น น้ำตก กว๊านพะเยา หรือวัดอนาลโย ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์เด่นของท้องถิ่น และสิ่งเหล่านี้เองเป็นแหล่งที่ช่วยดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม ก่อให้เกิดรายได้จากการสร้างหรือผลิตอะไรก็ตามที่สามารถเป็นจุดขายและสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเพื่อการยังชีพอยู่ได้ โดยไม่ทำลายธรรมชาติและเป็นจุดเด่นของชุมชนนั้นๆ ถือเป็นเอกลักษณ์พิเศษของแต่ละชุมชน

ชุมชนบ้านจิวเหนือ มีทรัพยากรธรรมชาติ คือหินทรายที่สวยงามและแข็งแรง สามารถแกะสลักเป็นรูปต่าง ๆ ได้ ถือเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาชาวบ้านที่สร้างสมกันมานานสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ตกทอดมาถึงลูกหลาน สามารถนำมาเป็นสินค้าให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมและซื้อขายกลับบ้านเป็นของฝาก ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะประทับใจและจะบอกต่อกันไปทำให้ ชุมชนนี้เป็นชุมชนที่มีชื่อในด้านการแกะสลักหินทรายและการทำครกหิน ถือได้ว่าการท่องเที่ยวนำไปสู่การพัฒนาสิ่งดึงดูดใจทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน

Mc Intosh and Goeldner (1989, อ้างในรัฐทิตยา หิรัณยหาค, 2544) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่า “เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทุกแง่มุมของการท่องเที่ยวที่มนุษย์สามารถศึกษาถึงวิถีชีวิต และความนึกคิดซึ่งกันและกัน”

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) สรุปไว้ว่า “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งเสนอลักษณะทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์

โบราณคดี และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคมเป็นการท่องเที่ยวในเชิงการให้ความรู้และความภาคภูมิใจ”

รายงานของบริษัท มรดกโลก จำกัด (2537) กล่าวถึง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Culture Tourism) ว่าเป็นกลไกที่แยก “นักท่องเที่ยว” ออกจาก “นักท่องเที่ยว” ได้อย่างชัดเจน ตั้งแต่อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ โลกทัศน์ ทัศนียม และความสนใจที่ค่อนข้างไปทางการศึกษาทำให้อยากรู้ อยากเห็นความแตกต่าง และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสถานที่ที่ไปพบเห็น เพื่อเปรียบเทียบกับบ้านเมืองของตน สะท้อนถึงความเป็นนักคิด นักจัดการที่แสวงประสบการณ์เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตมากกว่าจะสนุกอย่างเดียว เหมือนกับนักท่องเที่ยวทั้งหลายที่เอาความพึงพอใจของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบอย่างหนึ่งอย่างใดต่อชุมชนหรือประเทศที่ตนไปเที่ยว

2. แนวคิดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

Coltman, (1989, อ้างในรัฐพิทยา หิรัณยหาค, 2544) ได้ให้แนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ 9 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจในสังคม
2. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมากน้อยเพียงใด
3. วิธีการ และความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวควรได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่น เพราะจะเป็นเครื่องวัดว่าท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องการนักท่องเที่ยวประเภทใด และจำนวนเท่าไร
4. ควรมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการพยายามที่จะทำให้อาณาเขตท้องถิ่นเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ
5. ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวัง และต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้เอาไว้ด้วย เพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่
6. เงินทุน แรงงาน รวมทั้งนักบริหารทางการท่องเที่ยว ควรมาจาก ชุมชนเจ้าของท้องถิ่น เพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้
7. ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและงานเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อนักท่องเที่ยว
8. เรื่องราวและงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น

9. ก่อนที่จะลงมือพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพยายามขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อย

จากแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวก็คือประชาชนในท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อแสดงความคิดเห็นและแจ้งถึงระดับความต้องการในการพัฒนาชุมชนสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นอกจากนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากคนในท้องถิ่น ภาครัฐ และเอกชนในฐานะที่เป็นผู้ชำนาญการเพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็น การท่องเที่ยวเพื่อ การเรียนรู้ผู้อื่น และ ย้อนกลับมา มองตนเองอย่างเข้าใจอาจตอบสนองออกมาในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้การรับรู้อาจจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ความรู้ และประสบการณ์เดิม เป็นต้น

ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ นั้น บัณฑิต เมลจิตร (2540) กล่าวว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้สามารถแบ่งได้เป็น

- 1) ปัจจัยทางกายภาพของการรับรู้ ได้แก่ ประสาทสัมผัสของผู้รับรู้ เช่น หู ตา จมูก ลิ้น และอวัยวะสัมผัสอื่น ๆ
- 2) ปัจจัยด้านบุคลิกภาพของผู้รับรู้ ได้แก่ ทักษะคิด อารมณ์ ค่านิยม ความต้องการ ความสนใจ ความพอใจ ความรู้ และประสบการณ์
- 3) ปัจจัยด้านแวดล้อมภายนอก ได้แก่ ลักษณะของสิ่งเร้า ความแตกต่างของสิ่งเร้า เช่น สิ่งเร้าที่มีความชัดเจน สิ่งเร้าที่มีการกระทำบ่อย ๆ เป็นต้น

จากแนวคิดในเรื่องการรับรู้ จะเห็นว่า การรับรู้มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะได้ศึกษาถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของสตรีในครัวเรือนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการจัดการขยะของแม่บ้านในครัวเรือนได้

กล่าวได้ว่า **หลักการสำคัญของทฤษฎีกับการรับรู้** คือ มนุษย์ มีกระบวนการคิดจากอนุสติ โดยคิดได้อย่างมีเหตุผล สามารถรับรู้ผลของพฤติกรรม และจะพยายามทำให้เกิดผลดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ซึ่งเหมือนกับทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational choice theory) ของทางเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีการรับรู้ มุ่งว่าแรงจูงใจในการทำงานเป็นตัวแปรที่สามารถทำนายผลตอบแทนการทำงาน ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมในการจัดการ การท่องเที่ยวทาง

วัฒนธรรม

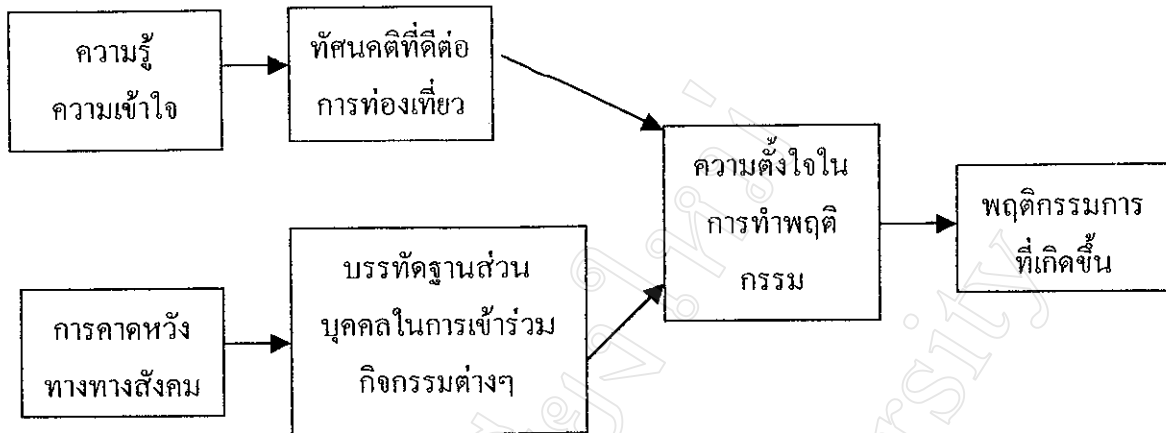
จากแนวคิดของ โรเบิร์ต ฮอว์นิก เรื่อง Alternative Models Of Behavioral Change ซึ่งพบว่า ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงความรู้นำไปสู่พฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการวิจัยครั้งนี้มีอยู่ 2 แบบ

1. ตัวแบบโครงสร้างของชุมชน (Community Level Structure Model) ซึ่งเป็นรูปแบบโครงสร้างที่สังคมกำหนดหมายถึงอิทธิพลของโครงสร้างสังคม ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของนโยบาย กฎหมายของรัฐ ระบบวัฒนธรรม ความร่วมมือ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมสำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าโครงสร้างของสังคม ได้แก่ นโยบายของรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาทำให้เกิดรายได้ ซึ่งชุมชนบ้านจิวเหนือมีการผลิตแกะสลักหินทราย โดยแกะสลักเป็นพระพุทธรูปและครกหิน ทำให้ชุมชนมีความตั้งใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น การเข้าไปในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งมีมีบุคคลที่เป็นคนในพื้นที่นำนักท่องเที่ยวมาดูแล คำร้องชีพของคนในชุมชน จากแนวคิดทฤษฎีของ โรเบิร์ต ฮอว์นิก จะเห็นว่าเป็นแนวทางโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งทางด้านกายภาพอย่างเช่น น้ำตก กว๊านพะเยา ซึ่งเป็นท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้ชุมชนบ้านสันป่าม่วง ลักษณะทางด้านศิลปวัฒนธรรมจูดชายและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน

2. ตัวแบบสร้างพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน (Cognitive Model)

ผู้ศึกษาได้จำลองรูปแบบโครงสร้างทางความคิดของพีชเปียน ดังแผนภูมิในหน้า 7 ซึ่งอธิบายว่า ความรู้ความเข้าใจนำไปสู่ทัศนคติ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความตั้งใจที่จะแสดงพฤติกรรมและเกิดพฤติกรรมขึ้นในที่สุดความคาดหวังเป็นอีกตัวแปรหนึ่งซึ่งส่งผลให้เกิดบรรทัดฐานทางสังคมของบุคคลอื่นจะนำไปสู่ความตั้งใจที่จะแสดงพฤติกรรมขึ้น

แผนภูมิที่ 1 จำลองรูปแบบโครงสร้างทางความคิดของ Hornik (1990)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องให้ความรู้ต่อประชาชน โดยต้องการให้เจ้าหน้าที่อบรมในการนำนักท่องเที่ยวมาเที่ยว เพราะประชาชนไม่มีความรู้และความเข้าใจเพียงพอ ชลาพรรณ ลิขิตวสินกุล(2534)ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของมัคคุเทศก์พบว่ามัคคุเทศก์ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมงานเทศกาล ขนบธรรมเนียม ประเพณี และ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ไป อยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความตระหนักในบทบาทมัคคุเทศก์อยู่ในระดับสูง มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมมาก จะมีความตระหนักในการอนุรักษ์มากขึ้นตามไปด้วย อโนทัย เพียรคงชล (2540) ศึกษาความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปานจังหวัดลำปาง พบว่าประชาชนท้องถิ่นมีความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวธรรมชาติ 95.56 % และมีความต้องการเข้ารับการศึกษาอบรมเกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ที่ถูกต้องจากหน่วยงานราชการถึง 89.54% แสดงว่าส่วนใหญ่ ประชาชนยังขาดความรู้ด้านการเป็นมัคคุเทศก์ ประชาชนท้องถิ่นมีความต้องการจัดบริการด้านพาหนะรับส่งนักท่องเที่ยว 85.56 % ส่วนที่ไม่ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้เนื่องจากไม่มีพาหนะเป็นของตนเองและคิดว่าเป็นงานของผู้ชายเท่านั้น สำหรับประชาชนท้องถิ่นที่มีความต้องการจัดบริการด้านที่พักให้แก่นักท่องเที่ยวมีจำนวน 96.67 % ส่วนผู้ที่ไม่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมนี้ เนื่องจากไม่มีความถนัดและไม่ชอบ เพราะเป็นลักษณะงานที่ยุ่งยากและเป็นภาระมาก ต้องมีความรับผิดชอบสูง ตลอดจนหากทำ

การลงทุนในการจัดซื้อจัดหาแล้วจะไม่คุ้มค่า ประชาชนที่มีความต้องการจัดบริการด้านอาหารและเครื่องดื่มมี 75.56% ส่วนผู้ที่ไม่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมนี้ เนื่องมาจากการคมนาคมไม่สะดวก ห่างไกลจากตลาด กลัวลงทุนแล้วไม่คุ้มค่าและไม่มีเงินมาลงทุนในระยะแรก ซึ่งเท่าที่ผ่านมานักท่องเที่ยวมักนิยมนำสัมภาระติดตัวมาด้วย หรือหากทำแล้วกลัว นักท่องเที่ยวจะรับประทานไม่ได้ และงานดังกล่าวน่าจะเป็นงานของผู้หญิงมากกว่า

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจำเป็นจะต้องคำนึงถึงความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น และที่สำคัญต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องเหมาะสม เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและให้มีรายได้เข้าสู่ชุมชน โดยยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้ รูปแบบต้องเริ่มต้นโดยการศึกษาและวางแผนดำเนินการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

สมมุติฐานในการวิจัย

1. โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของบ้านจิวเหนือ ตำบลสาธ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา
2. มีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ ทักษะ ความตั้งใจ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของบ้านจิวเหนือ ตำบลสาธ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา
3. มีความสัมพันธ์ระหว่าง ความคาดหวังทางสังคม บรรทัดฐาน และความตั้งใจมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของบ้านจิวเหนือ ตำบลสาธ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา

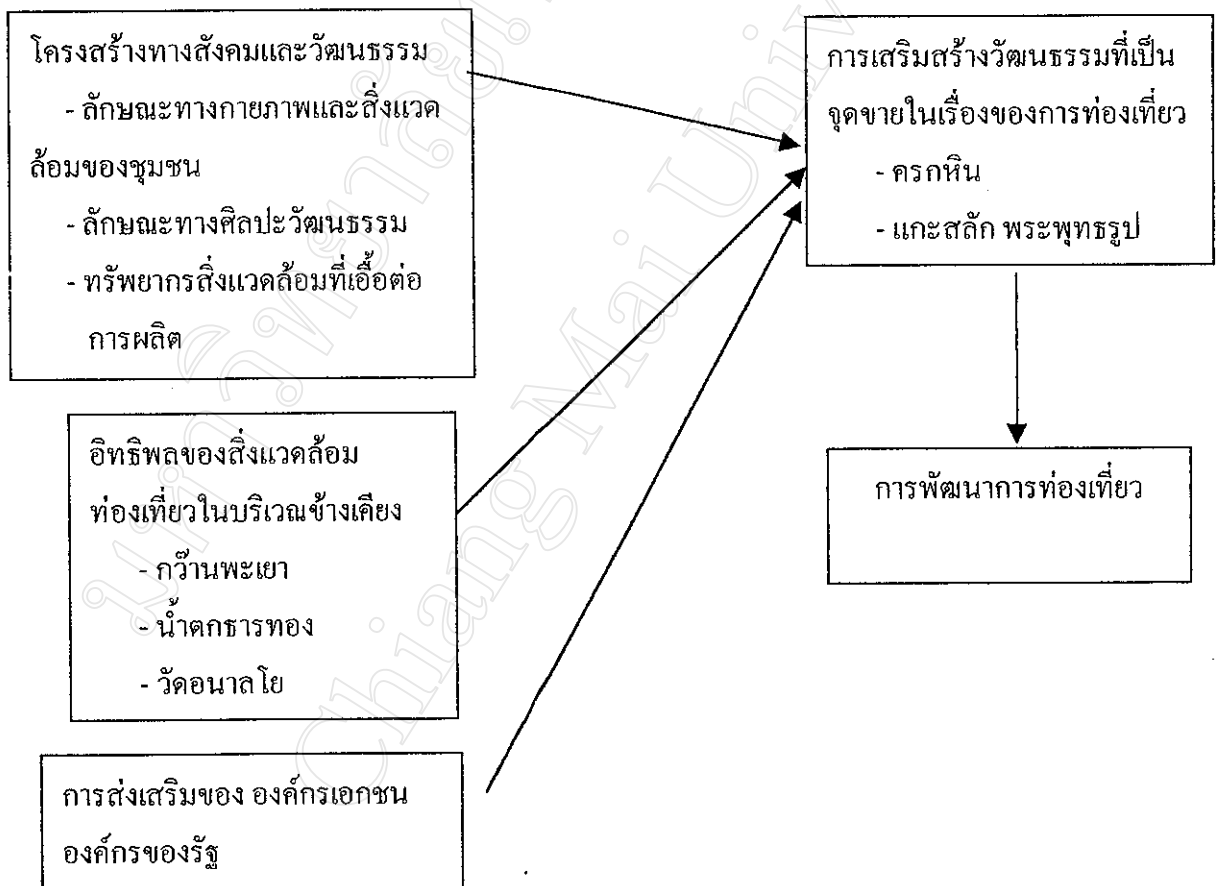
กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรมใน บ้านจิวเหนือ ตำบลบ้านสาธ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา มีกรอบแนวคิดในการศึกษา ภายใต้อาสาสมัครระหว่าง วัฒนธรรม กับสิ่งแวดล้อมในเรื่องของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ลักษณะทางศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากร

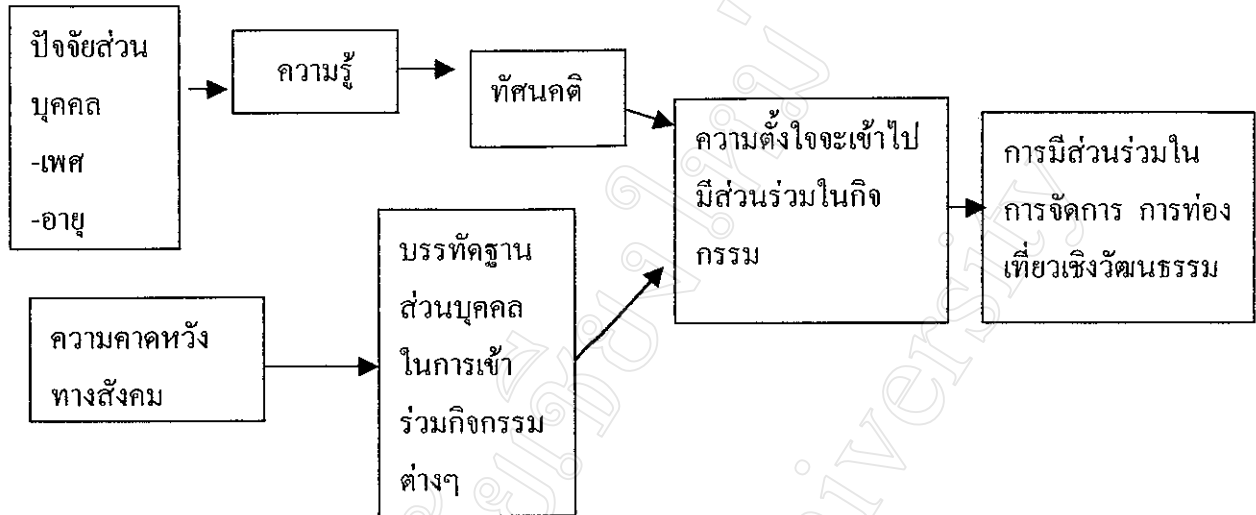

สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการผลิต ผลิตภัณฑ์ ที่เป็นจุดขาย เช่นครกหิน แกะสลักพระพุทธรูป มีผลต่อการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและสามารถสร้างกรอบแนวคิด โดยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้จะมีอยู่ 2 กรอบ กรอบที่ 1 จะเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม จะเน้นทางด้านเชิงคุณภาพโดยการ สัมภาษณ์และสังเกตจากสถานการณ์จริง ๆ และกรอบที่ 2 ด้านเชิงปริมาณ โดยจะเน้นทางด้านใช้แบบสอบถามและนำมาวิเคราะห์ ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 กรอบที่ 1 โครงสร้างทางสังคม

แผนภูมิที่ 3 กรอบที่ 2 ตัวแปรการรับรู้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดไว้ดังนี้

นิยามศัพท์

1. ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน หมายถึง สภาพแวดล้อมของชุมชนที่เอื้อต่อการนำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมผลิตภัณฑ์ ได้แก่ น้ำตก ถ้ำน้ำพุเขาหรือลักษณะทางกายภาพอื่นๆ
2. ลักษณะจุดขายทางด้านศิลปวัฒนธรรม หมายถึง เอกลักษณะของคนในชุมชน และลักษณะของผลิตภัณฑ์ เช่น การแกะสลักหินทราย เป็นพระพุทธรูป และการทำครกหิน
3. เอกลักษณะด้านศิลปวัฒนธรรม หมายถึง เอกลักษณะของคนในชุมชนและลักษณะของผลิตภัณฑ์

การส่งเสริมขององค์กร

1. องค์กรเอกชน หมายถึง พ่อค้า บุคคล หรือบริษัทร้านค้าที่เข้ามาติดต่อซื้อขายผลิตภัณฑ์ในชุมชนและองค์กรเอกชน
2. องค์กรรัฐ หมายถึง หน่วยงานของรัฐที่เข้ามาส่งเสริมด้านการผลิต ผลิตภัณฑ์ และการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน

จากกรอบที่ 2

1. **สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น** หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเที่ยวและรู้จัก เช่น วัดคอนาลโย น้ำตก กว๊านพะเยา
2. **การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม** หมายถึง การเดินทางไปยัง หรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพของธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชน
3. **การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรมชุมชน** หมายถึง การพัฒนาสถานที่ โดยคนในชุมชนร่วมแรงร่วมใจวางแผนและดำเนินการพัฒนาตามรูปแบบ นั้นๆ
4. **วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม** หมายถึง สิ่งที่ชุมชนนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพ เช่น การนำหินทรายมาแกะสลักเป็นพระพุทธรูปทำครกหิน เป็นต้น
5. **การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม** หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนบ้านสาขจัดกิจกรรมต่างๆ ทางวัฒนธรรม
6. **ความตั้งใจจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม** หมายถึง ความตั้งใจของคนในชุมชนที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านสาข
7. **ทัศนคติ** หมายถึง ความรู้สึกของประชาชนในชุมชนบ้านสาขในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
8. **บรรทัดฐานส่วนบุคคล** หมายถึง กฎเกณฑ์ส่วนบุคคลซึ่งใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษที่บ้านงิ้วเหนือ และกำหนดขอบเขต ศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ เป็นทั้งแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ซึ่งได้สร้างแยกตามกรอบความคิด งานวิจัย

วิธีที่ 1 วิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม

1. กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือในการศึกษาวิจัย
3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ซึ่งในส่วนของแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้แบ่งแบบสอบถามเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ
2. แหล่งที่ประชาชนการรับรู้ข่าวสาร เข้าร่วมกิจกรรม ความรู้ความเข้าใจ บุคคล
ที่ให้การแนะนำ

ระดับการศึกษา	ระดับคะแนน	1	คะแนน
ประถมศึกษา	ระดับคะแนน	2	คะแนน
มัธยมศึกษา	ระดับคะแนน	3	คะแนน
ปวช-ปวส.	ระดับคะแนน	4	คะแนน
ปริญญาตรี	ระดับคะแนน	5	คะแนน
สูงกว่าปริญญาตรี	ระดับคะแนน	6	คะแนน

ส่วนที่ 2 ข้อความเกี่ยวกับการเข้าร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน มีจำนวน
ทั้งหมด 12 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนนคือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน

ส่วนที่ 3 แบบทดสอบทัศนคติ

ข้อมูลทัศนคติ ความคิดเห็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีต่อการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน มีทั้งหมด 14 ข้อ ซึ่งมี เกณฑ์ในการให้คะแนนดังนี้

คำถามเชิงบวก	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	มีระดับคะแนน	4	คะแนน
	เห็นด้วย	หมายถึง	ที่ระดับคะแนน	3	คะแนน
	ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	ที่ระดับคะแนน	2	คะแนน
	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	ระดับคะแนน	1	คะแนน
คำถามเชิงลบ	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	ระดับคะแนน	4	คะแนน
	ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	ระดับคะแนน	3	คะแนน
	เห็นด้วย	หมายถึง	ที่ระดับคะแนน	2	คะแนน
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	มีระดับคะแนน	1	คะแนน

ส่วนที่ 4 แบบทดสอบ ความตั้งใจ มุ่งมั่น

ข้อความเกี่ยวกับความตั้งใจ มุ่งมั่นที่จะเข้าร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน มีจำนวนทั้งหมด 14 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนนคือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน

ส่วนที่ 5 แบบทดสอบ การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมคำถามส่วนนี้มีจำนวน 12 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนนคือ

คำถามเชิงบวก	เป็นประจำทุกวัน	หมายถึง	ระดับคะแนน	6 คะแนน
	5-4 ครั้ง/สัปดาห์	หมายถึง	ระดับคะแนน	5 คะแนน
	4-3 ครั้ง/สัปดาห์	หมายถึง	ระดับคะแนน	4 คะแนน
	3-2 ครั้ง/สัปดาห์	หมายถึง	ระดับคะแนน	3 คะแนน
	1-2 ครั้ง/สัปดาห์	หมายถึง	ระดับคะแนน	2 คะแนน
	ไม่เคย	หมายถึง	ระดับคะแนน	1 คะแนน
คำถามเชิงลบ	ไม่เคย	หมายถึง	ระดับคะแนน	6 คะแนน
	1-2 ครั้ง/สัปดาห์	หมายถึง	ระดับคะแนน	5 คะแนน
	3-2 ครั้ง/สัปดาห์	หมายถึง	ระดับคะแนน	4 คะแนน
	4-3 ครั้ง/สัปดาห์	หมายถึง	ระดับคะแนน	3 คะแนน
	5-4 ครั้ง/สัปดาห์	หมายถึง	ระดับคะแนน	2 คะแนน
	เป็นประจำทุกวัน	หมายถึง	ระดับคะแนน	1 คะแนน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ทำการศึกษาและนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ ดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม เป็นช่วงชั้น สถิติที่ใช้บอกขนาดทิศทางใช้

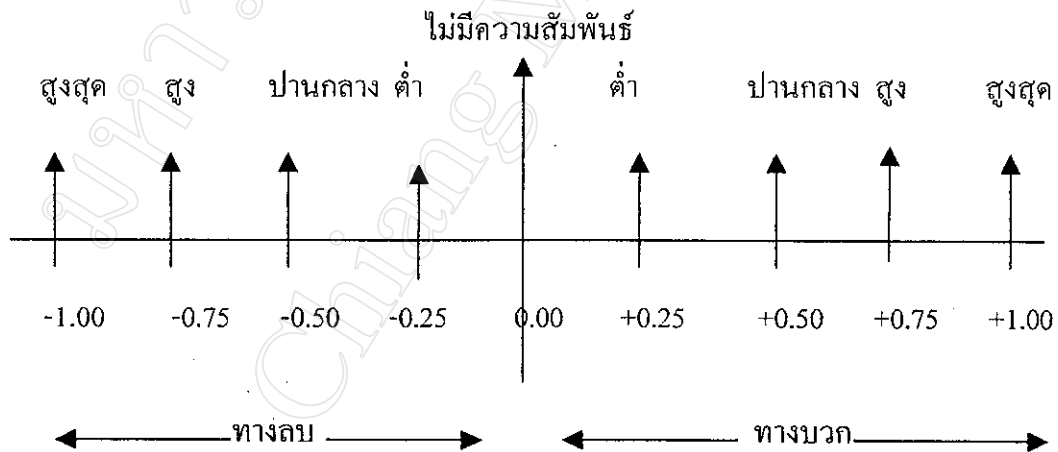
Pearson' Correlation Coefficient (r) และสถิติที่ใช้ทดสอบนัยสำคัญใช้ Anova (F-test)

3. ถ้าตัวแปรอิสระเป็นนามมาตรา หรืออันดับมาตรา ตัวแปรตามเป็น ช่วงชั้น ทดสอบนัยสำคัญด้วย t-test

สรุปการหาสหสัมพันธ์ของตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	สถิติที่ใช้บอกขนาดและทิศทางของ ความสัมพันธ์	สถิติทดสอบ นัยสำคัญ ทางสถิติ
เพศ	ความรู้		t – test
อายุ	ความรู้	Pearson' s Correlation Coefficient (r)	F – test
ความรู้	ทัศนคติ	Pearson' s Correlation Coefficient (r)	F – test
ความตั้งใจ	ทัศนคติ	Pearson' s Correlation Coefficient (r)	F – test
แนะนำเข้าร่วมกิจกรรม	เกณฑ์	Pearson' s Correlation Coefficient (r)	F – test
เกณฑ์	ความตั้งใจ	Pearson' s Correlation Coefficient (r)	F – test
ความตั้งใจ	การมีส่วนร่วม	Pearson' s Correlation Coefficient (r)	F – test

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาขนาดทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปร

(ภูทงศ์ ภูณฑลบุตร, ม.ป.ป.)

วิธีที่ 2 วิจัยคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์ และการสังเกต

ทำการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน ประชากรผู้ผลิตและผู้ขาย และองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยสอบถามตามกรอบความคิดข้างต้น โดยแบ่งออกดังนี้

ขอบเขตเนื้อหาการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

1. ประวัติหมู่บ้าน รูปแบบการใช้ทรัพยากร ระบบการผลิต และเศรษฐกิจของชุมชนว่ามีการพัฒนาอย่างไร มีความสัมพันธ์กันกับระบบตลาดมากน้อยแค่ไหน

2. ผู้นำและบทบาทของผู้นำในชุมชนในฐานะตัวแทนหมู่บ้าน ในการศึกษาความสัมพันธ์ทางอำนาจและความสัมพันธ์ทางด้านสังคม โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบการสัมภาษณ์ ทั้งแบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม

ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบการสัมภาษณ์จัดเก็บข้อมูลจาก ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรต่างๆ หัวหน้าครัวเรือนและการสังเกตภาคสนาม ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

- ลักษณะทางกายภาพ
- ลักษณะทางศิลปวัฒนธรรม
- จุดขาย
- ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน
- การติดต่อกับบุคคลภายนอก
- การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน

3. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้อง

ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากผู้ประกอบการธุรกิจและผู้ผลิต, เจ้าหน้าที่องค์กรรัฐและภาคเอกชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ในระดับชุมชนเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน การวิเคราะห์ดังกล่าวเพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเกี่ยวกับภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นจุดขายในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนมีการเชื่อมโยงปัจจัยภายนอกและปัจจัยทั้งภายในและภายนอกซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของคนในชุมชนดังนี้

ความสัมพันธ์ของปัจจัยภายนอกในชุมชน ประกอบด้วย
ลักษณะกายภาพและศิลปวัฒนธรรมเป็นการมุ่งวิเคราะห์ถึงวิถีชีวิต การถ่ายทอด
การเรียนรู้ กฎเกณฑ์ชุมชน ประเพณี และพิธีกรรมของชุมชนที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่าง
สิ่งแวดล้อมเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น กับการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน และความสัมพันธ์ของปัจจัย
ภายนอกชุมชน

สถานที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย และรวบรวมข้อมูล

ชุมชนบ้านจิวเหนือ ตำบลบ้านสา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ จากการศึกษภาคสนาม (Field study) โดยการสัมภาษณ์ และการใช้
แบบสอบถามผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่
ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักงานจังหวัดพะเยา สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดพะเยา

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
สารวัตรกำนัน ของหมู่บ้านได้แก่ บ้านจิวเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ที่ดำรงตำแหน่ง ในปี
พ.ศ. 2544

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือน 350 ครัวเรือน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

นำแบบสอบถามปลายปิด เกี่ยวกับความรู้ ทักษะคติความตั้งใจและการมีส่วนร่วม
ของประชากรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ หมู่บ้าน ได้แก่บ้านจิวเหนือ และกิจกรรมการท่องเที่ยวทาง
วัฒนธรรมของชุมชน ไปทำการสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่าง

นำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ด้านความต้องการ ความพร้อม ศักยภาพ ความ
ร่วมมือ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนในการพัฒนาการ
ท่องเที่ยว ของชุมชนบ้านจิวเหนือ สอบถามประชาชน ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้ผลิต ภาครัฐ และภาคเอกชน

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และศึกษาจากแหล่งข้อมูล
ประกอบ เพื่อความสมบูรณ์และถูกต้องของข้อมูล